

Kinderen zijn van nature onderzoekend, dus:

Práát over seks

Scholen kunnen niet om het onderwerp seks heen. Probleempje: praten over seks doen we niet graag, en al helemaal niet in de klas.

Seksualiteit is een thema in het leven van kinderen en daarom kun je het niet buiten de schoolmuren houden, zegt Arjet Borger, gezondheidswetenschapper en directeur van de Care for Sexuality Foundation. Al in de kleutergroepen duikt het onderwerp op. “Denk aan twee meisjes die verliefd zijn op hetzelfde kindje. Of aan een jongetje dat de broek van een ander kind naar beneden trekt.” Geef hier geen volwassen seksuele lading aan, adviseert Borger. “Kinderen zijn van nature onderzoekend. Ga daarom op een rustige manier het gesprek aan over gewenst en ongewenst gedrag en het respecteren van elkaar.”

Seksualiteit, zegt Borger, gaat niet alleen over ‘technische’ voorlichting of seksueel gedrag. “Je wilt dat leerlingen zichzelf kunnen zijn, zich kunnen beschermen en zelfvertrouwen hebben. Het is

belangrijk om ze ook op deze punten te begeleiden.” Daar stuurt ook de jongste publicatie van Stichting School & Veiligheid op aan. Naar aanleiding van #metoo is het onderwerp seks op school opnieuw doorgelicht, zowel voor het primair en voortgezet onderwijs, als voor het mbo (zie kader op pagina 40). Ook kenniscentrum Rutgers buigt zich samen met TNO over een nieuwe richtlijn seksuele ontwikkeling voor jeugdprofessionals, met veel tips voor het bespreekbaar maken van seksualiteit. Spontane gebeurtenissen op school zijn daarvoor een uitstekende aanleiding, denkt Borger. Bijvoorbeeld wanneer een jong kind een tekening maakt van twee huisjes in de vorm van harten. “Een leerkracht kan dan vragen: Waarom hebben die huizen de vorm van een hartje? Het kind zegt: De mensen die er wonen, vinden elkaar lief. Dan kan de leerkracht een gesprekje aangaan over hoe mensen met elkaar omgaan en over het verschil tussen liefde en vriendschap. Je kunt deze kleine voorbeelden gebruiken om te praten over wat het betekent om trouw te zijn in een vriendschap en respect voor de ander en jezelf te hebben.”

VERLIEFD

Bij oudere leerlingen domineren verliefdheden en de bijbehorende complicaties af en toe behoorlijk de sfeer. Stijn Heusschen, leraar Duits op het Montessori College in Nijmegen: “Als mijn mentorleerlingen laten doorschemeren dat ze verliefd zijn, plaag ik ze daar wel eens mee. Ze generen zich dan een beetje, maar vinden het tegelijk ook heel leuk om het erover te hebben.”

Het uitgaan van de relatie leidt soms tot commotie. Op het Montessori College helpt een docent of zorgcoördinator de ex-geliefden. Heusschen: “Tieners zijn op zoek naar hun identiteit en betrekken alles wat het ex-vriendje of vriendinnetje doet op zichzelf. We spreken dan met hen af dat ze elkaar met rust laten en niet met anderen praten over wat er is gebeurd. Want anders vliegen de verwijten over en weer en dat heeft ook impact op de sfeer in de klas.”

Op de Minister Marga Klompé basisschool in Rotterdam is seksuele voorlichting niet ingeroosterd. Maar als leerlingen vragen ►

■■■■
 'ER ZIJN OUDERS
 DIE LIEVER
 HELEMAAL NIET
 HEBBEN DAT
 WE ER AANDACHT
 AAN BESTEDEN'

VLAGGEN VOOR SEKSUEEL GEDRAG

Het praktische Vlaggensysteem helpt de leraar inschatten of seksueel getint gedrag wenselijk of onwenselijk is aan de hand van zes criteria, onder andere leeftijd, context en vrijwilligheid. De illustraties bij dit verhaal zijn gebaseerd op het Belgische Vlaggensysteem Onderwijs uit 2016, gratis te downloaden vanaf seksuelevorming.be In Nederland werkt Movisie met het Vlaggensysteem, maar daar zijn kosten aan verbonden. (JP)

JONGENTJE LAAT ZIJN PIEMEL ZIEN

@leraar: Maak er vooral geen drama van en help hem weer zijn broekje aan te doen. Zeg zoiets als: Thuis is dit prima, maar hier kijken te veel mensen.

JONGEN ZET NAAKTFOTO VAN KLASGENOOT ONLINE

@leraar: Dit is *not done*. De jongen moet de foto direct verwijderen en excuses aanbieden aan het meisje. Er volgt een straf, ouders worden ingelicht en het meisje kan aangifte doen.

LEERLINGEN WILLEN NIET LUISTEREN NAAR SEKSUELE VORMING

@leraar: Vraag de leerlingen naar wat het probleem precies is en wat ze wél willen. Binnen sommige culturen is praten over seks taboe, maar het hoort bij het onderwijs.

MEISJES MAKEN SEKSISTISCHE OPMERKING NAAR ANDER MEISJE

@leraar: Ga het gesprek aan. Vinden de meiden de dame te sexy gekleed? En hoe zouden zij zich voelen wanneer zij andersom commentaar op hun kleding krijgen?

NAAKTFOTO? MOET KUNNEN

Aangejaagd door #metoo liet het ministerie van Onderwijs afgelopen najaar een brochure opstellen door Stichting School & Veiligheid. Op pagina 2 spreekt de stichting nog van een 'gouden kans' voor het onderwijs om leerlingen te onderwijzen in seksuele rechten, respectvolle omgang, gelijkwaardige relaties enzovoorts. Op pagina 9 wordt het 'een plicht' en op pagina 11 is het vanzelfsprekend dat leraren streven naar 'het afleveren van seksueel integere jonge mensen'. Esther van der Steeg schreef het document.

Zorgt #metoo voor de zoveelste hype waar het onderwijs iets mee moet?

"Ik kan me zeker voorstellen dat sommige leraren dat zo voelen, maar je vak behelst nu eenmaal meer dan de cognitieve kant. Je hebt ook een opvoedende rol. Veranderingen, zoals de komst van de smartphone, zorgen ervoor dat we opnieuw moeten nadenken over welke ruimte seks op school krijgt. En waar de grenzen liggen."

Bij sexting bijvoorbeeld?

"Laatst hoorde ik een leraar nog goedbedoeld zeggen: Ik geef ze geregeld mee dat ze dat niet moeten doen. Een logisch statement, vanuit de bezorgdheid van een volwassene. Maar het punt is: ze doen het. En dat is oké. Voor jongeren is het uitwisselen van sexy selfies een vorm van flirten, van laten zien dat je een ander leuk vindt. Als leraar is het belangrijk dat je dan je oordeel voor je houdt en een open gesprek voert over de voor- en nadelen van sexting. Want als het mis gaat – als iemand de foto's verspreidt bijvoorbeeld – en je hebt net gezegd: Dat moet je vooral niet doen, dan is de kans klein dat een leerling bij jou om hulp komt vragen."

De term 'seksuele integriteit' komt tachtig keer voor in de publicatie. Het nieuwe modewoord?

"Als het aan mij ligt wel. We zochten bewust naar een positief woord. Voorheen ging het bij seks op school vooral om het voorkomen van ongewenst gedrag. Wat mag niet, en wat wil je niet hebben in de school. Nu is het tijd voor een andere toon. Seksualiteit is onderdeel van hoe mensen zich tot elkaar verhouden. Wat willen we kinderen en jongeren daarin leren? Seksueel integer zijn betekent: bewust zijn, respectvol handelen en verantwoordelijkheid nemen voor jezelf, maar ook voor een ander. In het voorbeeld van sexting: als jij een naaktfoto van iemand krijgt, geeft dat je een bepaalde verantwoordelijkheid. Namelijk om die niet door te sturen." (JP)

HET DOCUMENT 'SEKS OP SCHOOL' IS TE DOWNLOADEN
VANAF SCHOOLENVEILIGHEID.NL

■■■■ 'ALS JIJ EEN NAAKTFOTO VAN IEMAND KRIJGT, GEEFT DAT JE EEN BEPAALDE VERANTWOORDELIJKHEID'

hebben, neemt leerkracht Chantal Geers daar de tijd voor. "Vorig jaar ontstond er een heel open gesprek in mijn combinatiegroep 7/8", vertelt Geers. "Er kwamen vragen over wat ongesteldheid is en waarom jongens dat niet hebben. Daarna vertelden een paar jongens over natte dromen en dat ze soms 's morgens wakker worden met een stijve piemel. We bespraken uitgebreid waarom je lichaam verandert in de puberteit." Juist omdat kinderen van alles zien op Youtube, hecht Geers aan het goede gesprek in de klas. "Die filmpjes geven een vertekend beeld van hoe ze eruit moeten zien en zich moeten gedragen." Bovendien is school soms de enige plek waar kinderen met een volwassene over seks praten. "Er zijn ouders die liever helemaal niet hebben dat we er aandacht aan besteden. Maar de kinderen met wie hierover thuis niet wordt gesproken, zijn alleen maar nieuwsgierig-

ger. Gelukkig hoor ik ook regelmatig dat kinderen van hun ouders een voorlichtingsboek hebben gekregen en daarover praten.”

GÈNE

Het voelen van wat gêne bij praten over seks is normaal, vindt Borger. “Bij seksualiteit denken veel volwassenen aan hun eigen ervaringen. Dat belemmert je, want dat is privé. Probeer te denken vanuit de leerlingen. Voor hen gaat seksualiteit veel meer over wie je zelf bent als jongen of meisje, over gevoelens en relatievorming. Hoe verhoud jij je tot de ander, vind je het contact prettig of onprettig? Welke vriendschappen ga je aan, welke niet? Als je er

zo'n breed onderwerp van maakt, wordt het veel makkelijker om erover te praten.” Stel dat een meisje van zestien jou in vertrouwen neemt over haar plan om aan de pil te gaan, legt Borger voor. Het meisje wil zichzelf beschermen tegen zwangerschap. “Maar haar emotionele welzijn verdient ook aandacht: maakt zij een vrije keuze om een seksuele relatie te beginnen, of is er sprake van een relatie met een ongezonde machtsverhouding? Zo bespreek je met haar hoe je haar kunt helpen om zich goed te beschermen, fysiek en emotioneel.” Uiteraard zijn er methodes beschikbaar. En delen daarvan kun je prima kwijt bij burgerschap, denken de experts. Dat kan rond Valentijnsdag, de Week van de Lentekrie-

bels straks in maart of Paarse Vrijdag (de tweede vrijdag in december). Of gebruik de geboorte van een broertje of zusje als aanleiding in het primair onderwijs. Borger: “Al komt het onderwerp formeel maar een paar keer per jaar aan bod. De leerkracht gaat dan toch beter zien dat deze ontwikkeling de hele dag en het hele schooljaar doorgaat.” Zij kent een leraar die een doos in de klas zette waar kinderen anoniem vragen in kunnen stoppen. “Die gaan over allerlei onderwerpen, waaronder seksualiteit. Eens in de twee weken bespreekt zij de vragen uit de doos met de kinderen. Zo wordt seksualiteit een normaal onderwerp, dat er gewoon bij hoort.” ■